

Stanje surovin za Cinkarno

Večkrat je bilo ugotovljeno tako v Zvezni skupščini, kakor tudi v uradnih statističnih poročilih, da so jugoslovanske rezerve za nemoteno obratovanje industrije premajhne ter da je potrebno preko družbenega plana predvideti povečanje teh rezerv. Ta ugotovitev pa se časovno sreča še z dejstvom, da je naša devizna plačilna bilanca negativna in da je torej potrebno z vrsto ukrepov ublažiti naš mednarodni saldo.

Skoraj vse osnovne surovine za cinkarno proizvodnjo so tako v pogledu prve kakor druge ugotovitve silno občutljive in dobiva v njih tako svoj odraz to obče gospodarsko stanje v naši državi.

Osnovne surovine, t. j. cinkov koncentrat, so istočasno s cinkom izraziti devizni artikel. Skoraj vsako zimo po vojni je Cinkarna v nevarnosti, da troši prekomerno visoke stroške tako v pogledu razkladanja kakor v predelavi iz enostavnega razloga, da si nikoli ne more preskrbeti dovolj visokih zimskih zalog. To vprašanje je bilo ponovno predmet razprave pred posebno komisijo za gospodarstvo cinka in svinca v Jugoslaviji. Ta komisija je sicer priznala upravičenost vsakoletnih zahtev Cinkarne, vendar je med drugim ugotovila tudi dejansko stanje obče kritičnosti industrijskih rezerv in izpad izvoza, če bi se dovolile zimske rezerve. O vprašanju zimskih zalog se imenovana komisija ni dokončno izrazila, vendar je to eden primerov, kako vpliva splošno gospodarsko stanje na eno določnih in za Cinkarno silno važnih vprašanj.

V težnji, da se izvozi čimbolj poživili, dajejo obstoječi predpisi za izvoz različne ugodnosti, ki jih blago, prodano na domačem tržišču proizvajalcem ne nudi. Žal pa ugotavljamo prav pri cinkovih koncentratih dejstvo, da so tovrstni zvezni predpisi poživili izvoz cinkovega koncentrata do take višine, da je pri istočasnem maksimiranju cen za cink nemogoče računati z normalnim oskrbovanjem domače industrije v cinkovih koncentratih. Notranja cena se suče okoli 22.000 do 25.000 din za tono, dočim more podjetje dobiti za izvožene koncentrate okoli 50.000 din za tono.

Vprašanje oskrbovanja Cinkarne se je tako zaostri, da je moral biti seznanjen s celotnim položajem tov. minister Leskošek ter je posebna komisija izdelala predloge različnih možnosti, da bi tako ne trpela naša domača industrija zaradi pretirane težnje po izvozu. Upamo, da bodo vsa zainteresirana podjetja voljna sprejeti prizadevanja komisije, ki seveda ni mogla v vseh primerih zadovoljiti interese podjetij ter je morala v več primerih ubrati neko srednjo pot.

Kar zadeva antracit, glino, šamot in surove fosfate, je stanje za Cinkarno v nekem oziru še nevarnejše, kakor je to primer pri koncentratih. Koncentrati se nahajajo v Jugoslaviji in je vprašanje oskrbovanja z njimi popolnoma jugoslovanska zadeva, kajti nesporno je dokazano, da je devizni učinek za našo državo ugodnejši, če se nemoteno oskrbuje Cinkarna (razen vprašanja zimskih zalog), kakor če se pri zanemarjenju potreb Cinkarne preferano izvažajo cinkovi koncentrati. Pri tu navedenih surovinah pa gre za uvozni material, kjer je treba računati ne samo s tu in tam malo okorelimi tozadevnimi notranjimi predpisi in morebitnimi disproporcijami, temveč tudi z objektivnim stanjem naših clearingov.

Trenutno smo še vezani na uvoz gline iz Belgije in Avstrije. Devize za plačanje teh surovin daje zvezna ustanova, t. j. Uprava za materialne rezerve. V prejšnjih letih je bil potek drugačen in je Cinkarna črpala v več-

jem delu devize iz lastnega izvoza ter na ta način sama skrbela za plačila uvoza.

Pri sedanjem stanju Uprava za materialne rezerve ni mogla vse do danes dati Cinkarni niti enega belgijskega franka. Kljub temu se je posrečilo preko konvertiranja zagotoviti prvo pošiljko belgijske gline, tako da so potrebe v glinah v času dajanja tega poročila pokrite do približno konca meseca maja t. l. Za bodoče smo mogli kupiti pri Upravi za materialne rezerve večjo količino čeških kron, vendar še ni dokončno zagotovljeno, da nam bodo Čehi hoteli dobaviti tiste kvalitete gline, za katere imamo mi potrebo, ker so, kakor sedaj izjavljajo, te kvalitete že namenjene drugam. Naš dosedanji, avstrijski dobavitelj, je spoznan z našimi težavami glede deviznega plačanja in so v teku pogajanja, da bi dosegli pri njem večmesečne kredite. Izgledi so ugodni, vprašanje je le, ali bo pozneje stanje takšno, da bomo lahko poravnali svoje obveznosti. Cinkarna gre torej v tem pogledu v določen riziko, vendar je ta riziko potrebno sprejeti, ker je sicer v vprašanju naše nadaljnje obratovanje. Brez dvoma bo neprimerno težje urediti vprašanje gline z belgijskim dobaviteljem, vendar ni rečeno, da bi se ne našel neki izhod, ki bi izključil plačanja v belgijskih frankih. Če bo torej uspelo izvršiti plačila v tečajih, ki so za Jugoslavijo ugodnejši, bo seveda morala Uprava za materialne rezerve dati na razpolago vsaj take tečaje.

Vprašanje šamota je podobno vprašanju avstrijske gline.

V pogledu antracita je stanje trenutno rešeno. Kvalitetni antracit bi mogli dobiti iz Amerike, kakor je bil primer do sedaj, ali pa iz Nemčije. Tako eno kakor drugo tržišče ne pride v poštev, ker je v breme ameriške pomoči zaključen za Jugoslavijo premog. Cinkarna je skušala preko vseh merodajnih vplivati na to, da bi bila vključena v ameriški kontingent. Cinkarniška težnja dokončno ni odbita, toda opazovanje daje slutiti, da v tem

Horvat Bojan:

Higijensko-tehnična zaščita

Z razvojem industrije stopa vse bolj in bolj v ospredje skrb za varnost človeka pri delu. V industrijsko zelo razvitih državah na zahodu je ta skrb pognala že globoko korenine, tako da skoraj ni podjetja, ki ne bi imelo dobro organiziranega oddelka, ki skrbi za vse pereče probleme, ki nastopajo v zvezi z varnostjo človeka pri delu in njegovo produktivnostjo. Sredstev, ki jih vlagajo v ta namen jim ni žal pa če tudi bi bila še tako ogromna, kajti zavedajo se, da se jim to bogato izplača, saj je zdrav in sposoben delavec glavni činitelj v proizvodnem postopku.

Tudi pri nas smo od osvoboditve naprej vse bolj polagali važnost na delavčovo varnost in zdravje. Težnja po produkciji v prvih povojnih letih pri žal zelo težkih delovnih pogojih, to je v neprimernih delovnih prostorih in pri zastarelih, nezavarovanih strojih ter napravah, je zahtevala vedno nove in nove žrtve: tako nesreče pri delu, kakor raznih poklicnih in drugih obolenj. Videč, da bo tako stanje zahtevalo od skupnosti velike dajatve za žrtve teh neurejenih razmer, so bili podvzeti resni ukrepi, da se je to stanje čimprej in temeljito izboljšalo. Postavljeno je bilo načelo, da se mora vzporedno z razvojem proizvodnje dvigati in razvijati tudi varnost

letu ni veliko računati z ameriškim antracitom, če pa, potem enkrat v drugi polovici leta. Iz Nemčije bi bilo mogoče nabaviti antracit samo preko clearinga, to pomeni, da je praktična nabava iz Nemčije nemogoča.

Zadovoljiti smo se torej morali s kakovostno slabšim antracitom iz Sovjetske Zveze. Kljub temu, da so pošiljke ruskega antracita omejene in da je potrebno za vsak delež neprestanih posegov, moramo vendar trditi, da v pogledu antracita niso najslabši izgledi.

Surovi fosfati se dajejo v breme francoske pomoči. Koristimo jih skupno z »Zorko«, Šabac. Ta surovina je z ozirom na plačilne možnosti precej kritična, tako da je »Zorka« v Subotici že dalj časa stala s proizvodnjo superfosfata. Za Cinkarno trenutno stanje ni najslabše ter izgleda, da bomo več ali manj redno oskrbovani. Glede kakovosti, žal Jugoslavija še vedno ni mogla zaključiti zaželenega asortimana v celoti ter se mora jugoslovanska industrija še vedno zadovoljevati s približno 30 % boljših in 70 % slabših surovin fosfatov.

Podobne težave so seveda pri vsem uvoznem materialu. Iz vsega tega sledi na eni strani, da je treba biti silno pozoren na vsako možnost pravočasnih nabav surovin, na drugi strani pa nas prav težko stanje uči, kako lahko miselno bi bilo s kakršnimi koli neracionalnim delom v našem proizvodnem procesu porabljeni tako dragocene surovine, ne da bi iz njih iztisnili vse tisto, kar se s pametnim delom dobiti da.

Negativna plačilna bilanca ima za nujno posledico premajhne industrijske rezerve in težkoče pri tekočem oskrbovanju s surovinami. S prispevkom racionalnega dela tako pri nakupu kakor v proizvodnem postopku in pri prodaji, doprinašamo k znižanju plačilne negativne in torej na neposredni in posredni način pomagamo lastnemu podjetju in samemu sebi.

Dipl. ek. Justin Felician

človeka pri delu. Zakon o inšpekciji dela in splošni pravilnik o higijensko-tehnični zaščiti ter pozneje specialni pravilniki za posamezne gospodarske panoge so zajezili brezbriznost za delovnega človeka pri naraščajoči industrijski dejavnosti.

Letno izda naša država ogromne vsote za hranarine in zdravljenje zaradi poškodb pri delu in raznih obolenj, ki nastajajo v zvezi z delom. Samo v Sloveniji znaša škoda, ki nastane v zvezi s tem, preko 6 milijard din letno. Zato se prav gotovo bolj izplača, da z manjšimi izdatki skušamo pravočasno preprečiti nesreče in obolenja. Vendar pa v naši socialistični družbi ne moremo govoriti samo o ekonomski škodi, ki jo povzročajo nezgode in obolenja pri delu, marveč tudi moralno politični odgovornosti nas vseh za zdravje in življenje delovnega človeka. V pogojih socialističnega upravljanja v našem gospodarstvu mora biti prva skrb za delovnega človeka sestavni del naših naporov v graditvi in utrjevanju socialističnih odnosov. Zlasti je potreben nenehen boj proti raznim nesrečam pri delu, ki predstavljajo mnogo resnejšo nevarnost za zdravje naših delovnih ljudi kot pa razne bolezni. Večina bolezni ne zapusti po ozdravljenju nobenih trajnih posledic, dočim

prenekatero poškodbo zmanjša delavčevu sposobnost. Nezgode pri delu niso samo zdravstveno vprašanje marveč tudi gospodarsko, z ozirom na neštete invalide pa še zlasti peče socialno vprašanje.

V zadnjem času pristopamo pri nas k vse bolj organiziranemu in sistematičnemu delu na tem področju. Žal se morajo ti naporji še često boriti proti raznim predsodkom, zastaranim nazorom, neznanju in omalovaževanju. Delo na tem področju pa ne more roditi vidnih uspehov, če pri tem ne bo zainteresiran vsak delovni človek. Da pa bomo to dosegli je zato potrebna najširša varstvena vzgoja in propaganda.

S tem sem hotel prikazati, kakšno vlogo in pomen ima higiensko-tehnična zaščita v našem gospodarstvu. V ta namen je bil v preteklem letu v Sloveniji ustanovljen Zavod za proučevanje varnosti pri delu. Ta zavod bo po svojih strokovnjakih nudil pomoč gospodarskim organizacijam in vsem zainteresiranim pri njihovih naporih za znižanje števila nezgod in obolenj pri delu.

Poglejmo še sedaj, kakšno je bilo stanje v preteklem letu v našem podjetju. V tem razdobju je bilo pri nas zaznamovanih 281 nezgodnih primerov s skupno 3680 izgubljenimi delovnimi dnevi, kar pomeni, da je vsak ponesrečenec болоval zaradi nezgode približno 14 dni. Takšno stanje v primeri z nekaterimi enako močnimi podjetji in z ozirom na težino dela in delovne pogoje pri nas, ni tako porazno, vendar se s tem nikakor ne smemo zadovoljiti.

Od skupnega števila vseh bolezenskih dni odpade na izostanke zaradi poškodb pri delu 20%. To je visok odstotek, ki nam jasno dokazuje, da je nujno potrebno organizirano delo na tem področju. Iz nadaljnjih podatkov lahko razberemo zanimive ugotovitve, kateri delavci se največ poškodujejo in kdaj. Po starostnih skupinah je največje število delavcev, ki se ponesrečijo pri delu, starih od 20–30 let, ali 42% od celokupnega števila nezgod. Po delovnem času nam statistika jasno kaže, da so novinci najbolj podvrženi nezgodam, 30% je takih ponesrečenec, ki so v tovarni manj kot eno leto, kar nas opozarja na to, da je treba novincem posvečati več pažnje in jih uvajati v delo, jih opozarjati pri tem na nevarnosti posameznih delovnih mest. Na žalost pa naletijo taki ljudje pri naših starejših delavcih še vedno na vse kaj drugega, kakor pa na pravo tovariško pomoč. Kakor kažejo razne statistike, tako je tudi iz naše razvidno, da se med delovnim časom pripeti največ nezgod v četrti uri, to je pred odmorom. Pri nas je teh nezgod 20%. In končno je iz naše statistike razvidno, da je najbolj kritičen dan pri nas ponedeljek. Na ta dan se je v preteklem letu pripetila četrtnina vseh nezgod pri delu. Ne bom trdil, da je v vseh primerih tako, vendar imam vtis, da ima pri tem veliko vlogo alkohol in nesposobnost na ta dan.

Se vedno se često preveč zadovoljujemo pri različnih primerih nesreč z utemeljitvijo nesrečen slučaj, kar pa nam lahko silno škoduje pri naporih za zniževanje nezgod. Vzroki spremljajo vsako nezgodo in odkrivanje letih je zelo važno delo, če hočemo odstranjevati možnosti za nove nesreče. Če delimo te vzroke v objektivne, kot so na primer delovna okolica, slabo orodje, nezaščiteni stroji in delovna mesta, organizacija dela in podobno ter v subjektivne, to je vzroke, ki ležijo v delavcu samem: nezadostno znanje, nesposobnost videti posledice, pomanjkanje čuta odgovornosti, netovarištvo, nezadostna obzirnost do samega sebe in sodelavcev ter slično, tedaj bomo videli iz analiz naših obratnih nezgod, da pri nesrečah daleč prevladujejo razni subjektivni vzroki, saj je razmerje med njimi pri nas 70:30, kar je tudi primer po drugih tovarnah.

V preteklem letu smo pri nas sicer mnogo storili v pogledu tehnične zaščite delovnih mest, kar naj bi povečalo varnost našega delavca pri delu. Seveda pri vsej tej tehnični zaščiti strojev in naprav računamo na zdrav, povprečen človeški razum, ker sicer ne bomo nikoli dovolj zaščitili neke stvari. Vsega obsojanja vredno pa je početje nekaterih brezvestnežev, ki brez vsakega čuta odgovornosti zaradi svoje komoditete in površnosti odstra-

njujejo ali celo namenoma kvarijo razne zaščitne naprave ter s tem spravljajo v nevarnost svoje tovariše pri delu in tudi sebe samega. Prikrivanje takih brezobzirnih škodljivcev ni tovariško in vsakdo, ki take ljudi prikriva v polni meri odgovarja za morebitno nesrečo.

Iz razmerja med objektivnimi in subjektivnimi vzroki nesreč pri delu pa vidimo, da bomo zgolj s tehnično zaščito in izboljšanjem delovnih pogojev odpravili le majhno število nezgod v našem podjetju. Za odklanjanje subjektivnih vzrokov moramo delovati predvsem na delavčev razum, delavec se mora naučiti pri delu misliti, da bo lahko ocenil, kaj je nevarno in kaj ni in kakšne posledice utegne imeti ta ali oni nepravilen prijem, neuporaba osebnih zaščitnih sredstev, nediscipliniranost pri delu in podobno. Tu pa bo predvsem potrebna varstvena vzgoja in propaganda, ki naj učinkuje na slehernega delavca, da bo znal in hotel biti zdrav in zmožen za delo. Trganje raznih opozorilnih napisov in propagandnih lepakov s področja delovne varnosti pa naj ne smatrajo tisti, ki to počenjajo, za posebno junaška dejanja. Tudi njim bi kakršna koli vzgojna beseda ne škodila. Pravilni odnosi med delavci samimi, odnosi nadrejenih do podrejenih in obratno, skratka vzdušje pri delu vpliva v veliki meri tudi na pravilno in varno delo in s tem na dvig storilnosti.

Pojavi, ko hočejo nekateri naši delavci po vsej sili bolovati, niso redki tudi v naši tovarni. Če dodamo k temu še razne dvomljive male poškodbe vidimo, kako daleč je še zavest in pravi odnos do dela pri nekaterih naših delavcih. Pri tem bi želel podčrtati važnost in pomen prve pomoči. Važno in nujno potrebno je, da išče delavec prvo pomoč za vsako, tudi najmanjšo poškodbo, ker je od tega v največji meri odvisno čimprejše ozdravljenje. Ni pa za vsako malenkost nujno potreben bolniški list in s tem nekaj dni izkoriščanja zdravstvenega zavarovanja na račun obratne poškodbe. Izgleda pa, da so mnogi, ki želijo kakšen dan bolezenskega dopusta, presedlali v letošnjem letu od raznih »boleznih« na male »obratne« poškodbe. Primerjava prvega tromesečja lanskega leta z istim razdobjem v letošnjem letu nas lahko privede do takšnega zaključka. Medtem ko se je število nezgod v letošnjem letu v prvih treh mesecih dvignilo

za 30%, je število izgubljenih delovnih dni zaradi nesreč pri delu ostalo skoraj isto. To nam dokazuje, da se je število malih poškodb v letošnjem letu silno dvignilo. Preprečevanje teh malih poškodb pa bo gotovo najtežja naloga.

V preteklem letu je bila v našem podjetju postavljena tudi komisija za higiensko tehnično zaščito, ki je dokaj uspešno sodelovala pri analizah obratnih nezgod, pri ugotavljanju pomanjkljivosti in reševala razne probleme za izboljšanje stanja higiensko-tehnične zaščite pri nas. Tudi po obratih so bile ustanovljene podkomisije s istimi nalogami na območju svojih oddelkov, žal pa člani teh podkomisij niso pokazali veliko zanimanja za to stvar. Pohvalna je edinele agilnost topilniške podkomisije, kjer je bilo zanimanje dokaj veliko in se je število nezgod v tem obratu znatno znižalo ter je z ozirom na število ljudi, težino in način dela ter tesnega delovišča dosti manjše kot v marsikaterem drugem obratu. Vprašanje nošenja osebnih zaščitnih sredstev je bil tu in tudi drugod velik problem. Res je, da je nošenje osebnih zaščitnih sredstev le nekakšen izhod za silo, kjer se s tehničnimi izboljšavami ne morejo ustvariti boljši delovni pogoji in večja varnost, vendar se pameten delavec zaveda, da je to le njemu v korist za očuvanje zdravja. Kakor je bil v začetku proti temu odpor, tako že danes delavci sami zahtevajo osebna zaščitna sredstva z zelo uместnimi pripombami, kakšna naj ista bodo. Škoda je in tudi slabo spričevalo za naše podjetje, da si je skrbno in bogato urejeno razstavo higiensko-tehnične zaščite, ki jo je v mesecu marcu letos priredil v Celju Zavod za proučevanje varnosti pri delu, oglevalo le majhno število naših ljudi. Kljub dobri propagandi Cinkarnarji niso našli toliko časa, da bi se na tej razstavi seznanili s širokim področjem delovne varnosti in z različnimi sredstvi, ki služijo temu namenu.

To naj bi bil v kratkem prikaz vloge higiensko-tehnične zaščite in stanja kakršno je pri nas. So pa to začetki organiziranega dela na tem področju in bo treba v bodoče še marsikaj storiti za delovno varnost, izboljšanje delovnih pogojev in higienskega stanja v našem podjetju. Predvsem pa je važno dviganje zdravstvene zavesti naših ljudi.

Inž. Pipuš Iskren:

Kritični pregled načinov za pridobivanje cinka

Nimam namena opisovati posamezne postopke do podrobnosti. Hočem podati samo značilnosti vsakega postopka, tako da lahko tudi nestrokovnjak presodi njih senčne in svetle strani.

1. Elektroliza cinka.

Elektroliza cinka se vrši vedno samo iz sulfatne raztopine. V uporabi so trije različni postopki, in sicer: Standardni ali Anaconda postopek, Tainton postopek in Giesche postopek. Praktično se uporablja samo Standardni postopek, samo na eni pripravi v Kellogu je v rabi Tainton postopek in ravno tako samo v elektrolizi v Magdeburgu je bil v rabi Giesche postopek. V kolikor je elektroliza v Magdeburgu še v obratu mi ni znano, ker leži Magdeburg v vzhodni nemški coni, ki je pod sovjetskimi nadzorstvom.

Prvotno so gradili elektrolize cinka samo tam, kjer je bil na razpolago poceni električni tok iz hidroelektrarn in kjer je bila zadostna rudna baza, to je zadostna količina cinkove rude istega sestava. V daljnem razvoju so cinkov koncentrat dovažali k ceneni vodni sili tudi iz večjih daljav kot na primer iz Španije preko Belgije, kjer se je izpražil, na Norveško. Tudi pri elektrolizi cinka opažamo torej isti pojav kakor pri destilaciji cinka v horizontalnih retortah, da gre surovina, to je cinkov koncentrat k virom energije — premožu oziroma k ceneni električni energiji.

Pozneje so gradili elektrolize cinka tudi na bazi termoelektrarn, ki so dajale poceni električni tok.

Tako so nastale elektrolize cinka v Sopenicah na Poljskem, v Magdeburgu v Nemčiji in v Baēlenu v Belgiji. V Sopenicah so uporabljali v elektrarnah premogov prah, ki ga niso mogli prodajati, v Magdeburgu pa si je elektroliza zagotovila cenen električni tok z obvezo, da vzame najmanj 20.000 kW.

Za elektrolizo cinka je predpogoj, da dobi čim cenejši električni tok, saj rabimo za 1 kg cinka 3,5–4 kWh. Cena toka bo seveda tem nižja, čim več ga bo podjetje porabilo. Iz tega razloga gradijo elektrolize cinka z letno zmogljivostjo vsaj 20.000 ton, medtem ko imajo v termičnih cinkarnah povprečno letno proizvodnjo od 10.000 do 14.000 ton.

V svojih začetkih so elektrolizo cinka uporabljali samo za kompleksne rude, katerih predelava po termičnem postopku je delala metalurgom velike težave. Danes pa se potom elektrolize predelujejo prvenstveno bogate rude. Seveda pa ni to edino merilo na podlagi katerega bi se mogli odločiti za predelavo po enem ali drugem postopku.

Tudi v naši državi gradimo elektrolizo cinka, ki bo začela konec tega leta obratovati. Ta načrt je že star; že v tedajrski Jugoslaviji in med vojno so se bavili s tem načrtom. Naprava je zgrajena na bazi cinkovega koncentrata iz Trepč in je predvidena za 12.000 ton letne proizvodnje. Ta proizvodnja se zamore pozneje v primeru potrebe povjšati za okoli 25% na 15.000 ton letno.

Težave pri predelavi cinkovega koncentrata iz Trepč v horizontalnih retortah so bile dobro znane, saj se je isti skozi vsa leta uporabljali v naši Cinkarni, na Poljskem, v Nem-

čiji, v Belgiji in Angliji. Prav tako so preizkušali predelavo tega koncentrata tudi v stoječih retortah. Poizkusi predelave, potom elektrolize so se vršili v Šopenicah na Poljskem. Na podlagi dobljenih rezultatov in izkušenj ter računa rentabilnosti so se strokovnjaki odločili za elektrolizo cinka. Načrti za elektrolizo cinka v Jugoslaviji so bili izgotovljeni in bili bi lahko pričeli z delom, da ni izbruhnila vojna. Poizkusi so pokazali, da lahko s cinkovim koncentratom iz Trepče dosežemo 82—94 % izplen. Pri večmesečnem poizkušanju niso nastale niti pri luženju praženca niti pri elektrolizi nobene težave. Da so se odločili za elektrolizo je bilo odločilnega pomena to, da koncentrat iz Trepče nima škodljivih primesi, ki bi otežkočale čiščenje in precejanje lugov in pa ker se pridobiva pri tem postopku istočasno tudi kadmij.

Na tem primeru vidimo, da ni odločala v prid elektrolize samo vsebina cinka v koncentratu, ampak da so bili pri tem velikega pomena tudi drugi činitelji.

Za cinkove koncentrate, ki vsebujejo mnogo železa, se najbolj obnese Taintonov postopek. Pri praženju teh koncentratov nastajajo feriti, ki se pri luženju z močno kislino lužino sorazmerno dobro razkrajajo ter je zaradi tega izguba na cinku manjša. Nasprotno pa povzročajo luženje z močno kislino lužinami druge neprijetnosti. V raztopino preidejo jaluva in železo, ki jih le s težavo nato odstranjujemo. Tudi koncentracija cinka je visoka in smo prisiljeni delati z višjimi temperaturami. Po tem postopku dobimo izredno čist cink, ki ima povprečno 99,995 % Zn. Če pa je to posledica večje aciditete lužine in večje gostote električnega toka o tem si še danes strokovnjaki niso na jasnem. Zanimivo je, da so tako čist cink dosegli samo v Kellogu, v Magdeburgu pa samo včasih, če so uporabljali nove in popolnoma čiste anode.

Za normalne koncentrate najbolj odgovarja Giesche postopek, ki uporablja nevtralni elektrolit. Ta postopek ima poleg drugega še to prednost, da uporablja večjo gostoto električnega toka in tako prištedimo prostor in stroške za napravo.

Pri standardnem postopku je še posebno vredna omemba enostavna gradnja celice, kjer je razdalja med katodo in anodo nekoliko večja ter je zaradi tega tudi manj občutljiva.

Ker je eden postopek sčasoma prevzel dobre strani drugega, so se končno učinki posrednih postopkov glede izplena kakor tudi porabe energije več ali manj izenačili. Zaradi tega je tudi poraba električnega toka pri vseh postopkih praktično ista. Ti postopki porabijo

za 1 tona pretaljenega cinka 3500—3600 kwh. Tudi izkoriščenje kovine je pri uporabi iste surovine, to je istega cinkovega koncentrata, praktično isto. Prav tako je z obratnimi stroški. V kolikor so na eni strani proizvodni amortizacijski obratni stroški pri postopku, ki dela z večjim številom kopeli in manjšo koncentracijo cinkovih lužin večji, v toliko so na drugi strani pri postopkih, ki delajo z bolj koncentriranimi lužinami, stroški teko-

čega vzdrževanja bolj zamotanih naprav višji. Tako se stroški proizvodnje praktično tudi izravnajo.

Od vseh treh postopkov je Standardni postopek najmanj občutljiv in ne potrebuje tako visoko kvalificiranega kadra delavcev kot ostala dva. To je povod, da se večinoma odloči za ta postopek, čeprav so naprave večje in investicije dražje kakor pri ostalih dveh postopkih. (Nadaljevanje sledi.)

Razvoj strelske družine v Cinkarni

Leto dni že izhaja naš list »Cinkarnar«, ki prinaša zanimive in poučne članke o delu našega kolektiva, o njegovih uspehih v proizvodnji, kakor tudi o delu ter uspehih na kulturnoprosvetnem in političnem polju. Do danes pa v tem našem glasilu še ni bilo ničesar objavljenega o delu naše mlade strelske družine, ki je kljub komaj dveletnemu obstoju že dosegla lepe uspehe in vključila že kar precejšnje število naših delavcev v svoje vrste.

Pred dobrima dvema letoma je peščica navdušenih strelcev pričela samoiniciativno s propagando za ustanovitev strelske družine v našem kolektivu. Ob registraciji te družine se je prvih pet članov pogumno lotilo težkega dela, saj niso imeli niti ene puške, kaj šele ostalih pripomočkov, ki so za izobrazbo strelcev potrebni. Omenjeni pionirji naše strelske družine so naleteli na velike težave, ker prve čase niso nikjer našli na potrebno razumevanje in s tem v zvezi na finančno pomoč. Toda kljub temu so neumorno nadaljevali s svojim delom, ker so se v polni meri zavedali važnosti in pomena strelske družine ter strelstva sploh, ki ga ni smatrati v prvi vrsti kot športno panogo za razvedrilo, temveč kot važno organizacijo, ki je v pomoč naši ljudski armadi pri vzgoji naših ljudi za obrambo domovine.

Ko je sindikalna podružnica videla trdno voljo in veliko iniciativo naših strelcev, je nudila mladi družini finančno pomoč, ki ji je omogočila nabavo dveh zračnih pušk, s čimer so bili omogočeni redni treningi, ki so kaj kmalu pokazali sadove požrtvovalnega dela. Število članstva se je dvignilo. Z nastopom poletja se je pojavilo pereče vprašanje nabave vojaških pušk. Tudi to pot nam je prišlo na pomoč naša sindikalna podružnica, ki nam je skupaj z ljudsko tehniko pomagala nabaviti dve vojaški puški, s katerimi smo se pričeli udeleževati tekmovanj. Že prvi nastop

naših strelcev je presenetil celo optimiste. Pri tekmovanju patrol je naša ekipa izmed tridesetih zasedla četrto mesto. To je uspeh, ki ga z ozirom na prvi nastop naših strelcev ni podcenjevati. Temu prvem nastopu je sledila vrsta še uspešnejših. Na metalurških igrah, ki jih je organizirala Cinkarna, so naši strelci zasedli drugo mesto.

Na ligaškem prvenstvu MSO je naša ekipa dosegla izmed sedmih sodelujočih drugo mesto ter prejela v dar zračno puško, ki nam jo je podaril Mestni strelski odbor.

Po teh začetnih uspehih so se naši strelci odločili za nastop na močnejšem tekmovanju v republiškem merilu. Udeležili so se troboja med strelskimi družinami SD Portorož, SD Tempo in SD Cinkarna. Na tem tekmovanju je naša družina ponovno zasedla drugo mesto za SD Tempo. Na raznih patrolnih tekih so se naše ekipe uvrščale vedno na prva mesta.

Na patrolnem teku, ki ga je organizirala JLA dne 30. I. 1955, smo nastopili z dvema ekipama, ki sta zasedli drugo in tretje mesto. Drugo mesto je zasedla ekipa Cinkarne I v postavi: Koren Karel, Pevec Jože in Šupek Ivan, tretje mesto pa ekipa Cinkarne II v postavi: Grabar Franc, Vidović Martin in Persolja Vinko. Na tem tekmovanju je sodelovalo sedem ekip.

V vseh opisanih tekmovanjih je zasedala prva mesta ekipa SD Tempo, kateri edini nismo bili dorasli. V mesecu februarju 1955 pa je bilo meddružinsko tekmovanje z zračno puško. To pot pa nam je uspelo premagati SD Tempo in se uvrstiti na prvo mesto. Za ta uspeh smo prejeli prehodni pokal. Vrstni red ekip v tem tekmovanju je bil naslednji: 1. SD Cinkarna, 2. SD Tempo, 3. SD Ivo-Lola Ribar, itd. Na tem tekmovanju je sodelovalo 200 strelcev. Vrstni red posameznikov je bil: 1. Šupek Ivan, SD Cinkarna; 2. Koren Karel, SD Cinkarna; 3. inž. Krivec, SD Tempo; 4. Mejavšek Mirko, SD Tempo; itd. Prvaku, našemu neumornemu predsedniku Šupeku Ivanu, moramo za ta uspeh tudi ob tej priložnosti čestitati.

Dne 6. marca 1955 pa je bilo okrožno tekmovanje z zračno puško, ki se ga je udeležilo 12 članov naše družine. Na tem tekmovanju je sodelovalo 150 strelcev iz Celja in celjskega okrožja.

Na tem tekmovanju je zasedel prvo mesto član naše družine Horvat Bojan, drugi je bil Hočevar (SD Ivo-Lola Ribar), tretji Pokelšek Franc (SD Cinkarna), četrti pa Šupek Ivan (SD Cinkarna). Kot moštvo so naši strelci na tem tekmovanju zasedli prvo mesto pred SD Store in SD Tempo. Na tem tekmovanju si je 5 članov naše moške ekipe in 2 članici ženske ekipe pridobilo pravico za nastop na republiškem prvenstvu. Kot nagrado je prejela naša družina vojaško puško (dolga cev) v vrednosti 27.000 dinarjev.

V februarju je naša družina organizirala dvoboj s SD Usnje iz Kamnika. V prvem tekmovanju smo podlegli, medtem ko nam je v povratnem tekmovanju uspelo zmagati.

Poglejmo še naloge, ki si jih je zadala naša strelska družina za letošnje leto:

1. izvesti je treba družinsko tekmovanje v najkrajšem času;

2. izvesti je meddružinsko tekmovanje za prvenstvo mesta Celja;

3. izvesti predvideno tekmovanje s strelsko družino Murska Sobota, in sicer prve dni meseca maja;

4. predvideni so dvoboji s strelsko družino Store, Šmarje pri Jelšah; nadalje sta predvideni dve tekmovanji: eno v republiškem, drugo pa v zveznem merilu.

Važnejši sklepi, ki sta jih sprejela delavski svet in upravni odbor v letu 1955

Na 9. seji delavskega sveta je bil sprejet sklep o izpopolnitvi tehničnega kadra in o reorganizaciji tehnične službe. Sklenjeno je še bilo, da je odprodati osnovna sredstva, ki našemu podjetju niso potrebna.

Na 30. seji upravnega odbora je upravni odbor razpravljal skupno s člani revizijske komisije o pripombah, ki jih je dala revizijska komisija, ki je pregledala celotno poslovanje podjetja v letu 1954. Na tej seji je bila še obravnava o dobavi osnovnih surovin.

Na 32. seji upravnega odbora so v glavnem razpravljali o higiensko-tehnični zaščiti.

O proizvodnem planu za leto 1955 je bila razprava na 10. seji delavskega sveta. Prav tako so na tej seji razpravljali o viških in primanjkljajih, ki so bili izkazani ob letni inventuri.

Na 33. seji so obravnavali nakup licence novega postrojenja za superfosfat. Sklepali so še o uvedbi toplih obrokov hrane. Na tej seji je bilo določeno število štipendistov, ki jih bo podjetje štipendiralo. Pri tem bi bilo opozoriti, da imajo prvenstveno pravico do štipendij otroci članov našega kolektiva. Obravnavali so tudi o zavarovanju pri DOZ.

Tudi na 34. seji upravnega odbora so v prvi vrsti obravnavali vprašanje higiensko-tehnične zaščite. Postavljen je bil gospodar osnovnih sredstev.

Za izredno požrtvovalno delo ob priliki eksplozije jeklenke so bili nagrajeni tovariši Špes, Lužar, Krašovec, Polutnik in Murgelj.

Na 35. seji upravnega odbora je bil obravnavan predlog tarifnega pravilnika za leto 1955.

O zunanje trgovinskem poslovanju je bila obravnava na 36. seji upravnega odbora.

O težavah pri sklenitvi pogodbe s Trepčo za koncentrat je upravni odbor sklepal na 37. seji.

Na 39. seji je upravni odbor obravnaval pripombe k osnutku tarifnega pravilnika.

Delavski svet je na 11. in 12. seji potrdil osnutek tarifnega pravilnika.

Pravilnik o normah je upravni odbor potrdil na 40. seji.

Letna bilanca za leto 1954 je bila potrjena na 13. seji delavskega sveta.

Na 41. seji upravnega odbora je bil sprejet sklep, da bi naj dopuste izrabili v letošnjem letu po možnosti enkrat v celoti, deliti pa bi jih smeli kvečjemu na dva dela.

Ponovno opozarjamo, da so izvlečki sej sproti objavljeni na oglasnih deskah, dana pa je tudi možnost, da si posameznik lahko ogleda zapisnike sej v celoti in to bodisi v sindikalni pisarni ali pa v tajništvu podjetja.

Iz vsega navedenega je razvidno, da je mogoče s trdno voljo in požrtvovalnostjo res mnogo doseči. V tem kratkem času je bila postavljena trdna osnova za nadaljnji razvoj naše družine.

Zelimo, da bi vsi strelci, ki so pokazali veliko aktivnost na treningih z zračno puško, pokazali prav tako požrtvovalnost pri vajah z vojaško puško, ki bodo na strelišču pri Petričku. Obenem pa apeliramo na tiste člane,

ki do danes niso bili dovolj aktivni, da prihajajo redno na treninge.

Ob tej priliki pozivamo vse, ki imajo veselje do te panoge športa, da se vključijo v našo družino, ker se bodo razvedrili v prostem času, obenem pa usposobili za obrambo naše domovine.

Peyec Jože
Persolja Vinko

Dipl. ekonom. Felicijan Justin:

ZANIMIVOSTI

(Nadaljevanje)

iz zunanjetrgovinskih potovanj

Tako smo na primer beležili največje prodaje v Ameriko, nekoč celo na Japonsko itd. Posledica take politike je bila, da so se cene morale začeti ravnati po londonski borzi, pri čemer so dolgi transporti spremenili čisto naše prodaje računajoč na mesto prehoda jugoslovanske meje, včasih daleč izpod notacije na londonski borzi. Druga še važnejša posledica take politike se je pokazala v tem, da je bil plasman cinka zasiguran v dobi konjunktura ali vsaj normalnega trgovanja, dočim so periodične krize takoj povzročile stokiranje. Ko je pred leti decentralizacija zunanje trgovine dovolila podjetjem lastno udejstvovanje, je vodstvo Cinkarne postavilo v zunanji trgovini drugo načelo. Upoštevati je naravna tržišča in stremeti za stalnimi konsumentmi, t. j. predvsem za predelovalci cinka. Kakor kaže analiza naše redne izvozne trgovine, je ta nova politika prinesla tovarni lepe denarje in torej lahko danes trdimo na podlagi rezultatov, da je treba tako politiko še nadaljevati.

Razumljivo je, da se ni mogla nova politika takoj sprovesti v življenje. Potrebni so bili različni napor, ki so konec koncev danes privedli do tega, da bi mogli na naravna tržišča plasirati, kot rečeno, veliko več cinka kakor je naša proizvodna zmožnost.

Posli po tem predmetu so me večkrat zanesli v Avstrijo. O Avstriji posebej pisati nima veliko smisla, ker nam je vsem dobro znana, naj si bo, da smo jo obiskali ali da smo slišali o njej pripovedovati. Bolj zanimivo je za nas potovanje v Grčijo, kjer smo tudi našli tovarne, ki so danes naši stalni kupci cinka.

Ko sem šel v družbi tovarišev prvič v Grčijo, sem imel občutek velikega pričakovanja. Kdo se ne spominja študija starih Grkov, njihove kulture in znanosti na vseh področjih. Atene so za evropskega človeka vir evropske kulture. Čeprav je časovno nemogoče, se človeku vendarle zdi, da mora nekje v grških gorah zopet srečati starega pevca Homerja, stare grške očance in lepe Grkinje ob grških vodnjakih. Ko pride človek v deželo, žal ne sreča niti Homerja niti starih filozofov, pač pa gručo kamenja, slabo porasle griče brez kakršne koli gospodarske vrednosti, bajte, ki ne zaslužijo niti tega imena, z eno besedo: od stare Grčije ni v deželi ostalo dosti drugega, kakor tu in tam zanimive razvaline in modro grško nebo. Atene same leže sredi skoraj popolnoma gole pokrajine in pogled na vse mesto je nekako sivo kamnit. Akropola je kljub temu ostala veličastna. Zob časa ji je prizadejal sicer neizbežne rane, toda duh velikih grških arhitektov in mislecev je še vedno tako izrazit, da človek pozabi za nekaj trenutkov na realno sedanost.

Kljub siromašni pokrajini pa se v Grčiji opaža napredek. Pozabiti namreč ne smemo, da je praktično ta zemlja skozi in skozi v vojnem stanju od balkanskih vojska, pa do pred nekaj leti, ko je utihnila zadnja puška državljanske vojne. Celo pred enim letom smo bili posvarjeni, naj potujemo preko Tracije podnevi. Tej izmučeni deželi je torej prišla ameriška pomoč po vojni silno prav. Izkoristili so jo med drugim zlasti za povzdigo kmetijstva. Strojno obdelovanje zemlje je spremenilo že dobršen del prej nerodovitnih dolin v žitna polja. Izgleda, da bo v bodoče imela Grčija dovolj lastnega kruha in ob dobrih žetvah bo celo nekaj žita izvažala.

Če je treba v kateri deželi pohvaliti dobro kapljico, je to prav gotovo Grčija. Grško vino je bilo znano že med starimi Slovani in znani pevec Radovan se med slovenskimi deklinami rad pritožuje, da ga črviči po trebuhu slovanska medica, ker je bil vajen nositi po Grškem mehove z grškim vinom. Za tujca je zanimivo, da se toči v glavnem odprto vino, pomešano z neko smolo, ki jo oni imenujejo ricinus. Tako vino ima okus in duh podoben terpentinu. Za naše razmere je to vino zelo poceni, stane okoli 40 dinarjev liter. Mi smo se jezili, da kvirajo Grki tako dobro kapljico s svojo smolo, toda Grki trdijo, da je uživanje takega vina veliko bolj zdravo in da podeželski Grki drugačnega vina tudi ne pijejo. Rekli so nam tudi, da so za časa okupacije nemški vojaki ob svojem prihodu v Grčijo pljuvali iz ust ricinus vino, toda ko so ostali nekaj mesecev dol, je šlo tako po vinu, da nazadnje nisi dobil v vsej Grčiji kapljice več. Priznati moram, da je tudi meni to vino ob drugem obisku v Grčiji veliko bolj ugajalo, kakor pri prvi poskušnji. Imajo pa Grki vina brez smole dovolj. V glavnem ga imajo sicer v steklenicah, vendar je tudi to zelo poceni. Tako smo si večkrat privoščili dobrega vina, ki stane s steklenico vred 60 dinarjev za liter in pol. Vina, stiskana iz suhega grozdja, so dražja, stanejo okoli 80 do 100 dinarjev liter.

Za hrano se doli pretežno uživa ribe, ovčje meso in podobno. Kdor nima dobrega želodca, seveda ne prenese vseh njihovih specialitet: školjk, rakov, polipov itd. Jaz sem se hitro aklimatiziral, dočim je naš šofer po enem takih kosil bruhal in bajte to prvič v življenju.

Opis ne bi bil popoln, če se ne bi vsaj z nekaj besedami dotaknil potovanja v Turčijo. Poslovno problematiko Turčije sem svojčas že opisal v Cinkarnarju. Zadnji obisk, ki sem ga napravil letos v začetku oktobra, je rodil lepe rezultate. Reguliral sem zopet nekatere cene ter nam bo izvoz po teh reguliranih cenah prinesel zopet okoli 21.000 dolarjev več. Če primerjamo s to vsoto stroške potovanja, ki niso znašali niti celih 100 dolarjev, se rentabilnost pokaže v dovoljni meri. Moj namen pri zadnjem obisku sicer ni bil v prvi vrsti, da ustvarim gornji finančni rezultat. Regulirati je bilo namreč treba drugo cencami prolongacijami itd. S poslovno stranjo obiska sem bil zelo zadovoljen, če vprašanje v zvezi z odprtimi kreditivi, priprav sem ostal doli samo 4 dni.

Turčija je velika dežela z bogato zgodovino in zato ni zanimivostim ne konca ne kraja. Carigrad je ohranil spomenike iz svoje najstarejše pa do današnje dobe. Vsa njegova zgodovina daje Carigradu odločilno vlogo v svetovnem dogajanju. Pomislimo samo na to, da je bil Carigrad skoraj eno tisočletje in pol center svetovnega carstva. Okoli 1000 let je kot Bizanc predstavljal središče stare Vzhodno-rimske države. V takratni dobi ni bil samo sedež bizantinskih cesarjev in pravoslavne patriarha, temveč se je ob njem odvijala tudi svetovna politika takratne dobe. Na to dobo nas še danes spominja celičastna stavba Hagie Sophie (svete modrosti), ki jo je gradil cesar Justinijan. Ta cesar je Slovincem dobro znan iz romana »Pod svobodnim soncem«. Hagia Sophia je danes spremenjena v muzej ter se ne opravljajo v njej nobeni verski obredi. Ko so prišli

Turki v Carigrad, so jo spremenili v mošejo in prebarvali dragocene slike. V zadnjem času odkrivajo te slike izpod ometa, pri čemer se predvsem udeležujejo Švicarji. Dosedaj odkrite slike so po jasnosti barv tako učinkovite, da človek komaj verjame, da so slike stare nad 1000 let in da so bile okoli 500 let pod ometom.

Ko sem bil prvič v Turčiji, so Turki ravno obhajali 500-letnico zavzetja Carigrada. Mesto je bilo zavzeto pod takratnim turškim sultanom Mehmetom II. Carigrad je v kasnejši dobi stegnil svojo vojaško roko celo do Dunaja. Iz dobe turških sultanov je seveda nešteto spomenikov. Med najbolj zanimive sodi Saraj, to je ena izmed rezidenc turških sultanov. Ogledal sem si zakladnico. V njej se nahajajo različne turške in zlasti perzijske umetnine. Lajika v umetnosti seveda bolj začudi blesk bogastva, kakor izdelava. Dejansko se je nad čem čuditi. Nekaj prestolov stoji v zakladnici iz suhega zlata. Posuti so z dragocenimi kamni. Zlat meč, posut s kamni, ne vzbuja v masi drugih predmetov skorajda nobene pozornosti. Videli smo zlato zibelko, v kateri so se svoj čas zibali turški principi. Teh ni bilo malo, saj je znano, da so vzdrževali bogate hareme s številnimi ženami in v njihovi zgodovini so celo nekateri znani, da so smatrali za glavno sultanovo dolžnost skrbeti za stalno moškost.

Opis Carigrada bi zavzel preveč prostora. Končal bi s popoldnevom, ki sem ga doživel, ko nas je ladja peljala s Prinčevskih otokov proti Zlatemu rogu. Nebo je žarelo temno-rdeče in nas je obkrožal na vseh straneh venec carigralskih vil in palač. Lok mesta je silno velik, saj živi v njem okoli 1,5 milijona prebivalcev. V maso hiš, ki stoje na pobočjih, se zlivata z ene strani Bospor, z druge strani Zlati rog. Proti nebu vidiš krasne silhuete veličastnih carigralskih mošej. Jesenska narava dela silno jasne slike in zdi se mi, da sem videl Carigrad v najlepši luči prav sedaj v jeseni. Notranjost mesta človeka seveda moti. V orientu smo in na to nas opozarjajo hiše, ulice, tu in tam orientalska čistoča, ljudje, izmозgana kljuseta, ki se prerivajo med maso elegantnih ameriških avtomobilov itd.

Toda za Cinkarno je med vsemi zanimivostmi Carigrada najbolj zanimiv predel Galata, kjer so v nekaj ulicah stisnjeni trgovci s cinkovo robo. Ta del mesta je silno stisnjen. Povprečno so ulice široke kake 4-5 m. Po njih se je komaj preriti, saj imate v nepretrgani vrsti voz za vozom, avto za avtom, vmes pa se prerivajo nosači s težkimi bremenmi na hrbtu. Slika ne bi bila popolna brez strežavcev s kavo, ki jih je vedno srečati, kako prečkajo ulice s skodelicami kave. Hiše so povečini umazane, trgovski lokali pa za naše pojme popolnoma nemogoči. Toda v teh lokalih je doma denar. Turški trgovec se v njih dobro počuti in morda bi mu posel ne cvetel tako, če bi si postavil skladišče in trgovino po našem pojmu. To je nekako tako, kakor bi se nihče izmed nas ne počutil udobno, če bi moral stanovati v knežji palači ter se obnašati pri jedi in hoji in obleki po knežjih šegah. Mi smo navajeni na naš način bivanja, na naš način trgovanja in kar je višje od tega, nas spravlja v neudobnost. Tako nekako je s turškim trgovcem in njegovimi strankami v tamkajšnjih razmerah. Vendar me je navdajal nekaj čuden občutek, ko sem stopal med temi hišami in mislil na dejstvo, da je možno potegniti iz teh ulic tako ogromne vsote denarja. Samo Cinkarna ima odprtih kreditivov iz teh hišic za okoli 300.000 dolarjev ter je ves ta denar že v Ljubljani in čaka samo naših dobav. Za teh 300.000 dolarjev bo Narodna banka dala Cinkarni po notranjem obračunu nad 300 milijonov dinarjev.

Naj bodo hiše take ali take, naj bodo palače ali kočje, človek odhaja po opravljenih poslih nazaj v domovino z občutkom: denar je lep, naj pride od koder koli.

Dipl. ek. Justin Felicijan

Znižanje polne lastne cene kot osnova za premiranje

Letošnji tarifni pravilniki, ki so jih sestavili delovni kolektivi naših gospodarskih podjetij, predstavljajo prelomnico med dosedanjimi in bodočimi pravilniki, kar podarjata naslednji dejstvi:

a) tarifni pravilnik je v stvari kolektivna pogodba;

b) sistem plačevanja izpopolnjujejo predpisi o premiranju.

Razumljivo je, da ima predpis o premiranju svoj določen namen, in sicer: nagraditi tiste člane delovnega kolektiva, ki lahko bistveno vplivajo na zmanjšanje stroškov proizvodnje, na boljšo kvaliteto proizvodov, na boljšo organizacijo dela itd. V zvezi s tem pa je bilo nujno potrebno izdelati premijski sistem ter ga vokviriti v tako imenovani premijski pravilnik. Ta pravilnik je sestavni del tarifnega pravilnika za leto 1955.

Pri izdelavi tega premijskega sistema oziroma premijskega pravilnika pa so delovni kolektivi stali pred težko nalogo, ker v bistvu takega premiranja niso imeli. Letošnji premijski pravilniki so torej začetna točka razvoja našega premijskega sistema.

Ce prebiramo literaturo premijskih sistemov kapitalističnih podjetij v inozemstvu, vidimo, da so tudi ta potrebovala celo vrsto let za študij in izpopolnjevanje njihovih sistemov premiranja. Ni torej pričakovati, da bomo že prvo leto premiranja imeli svoj popoln sistem, ki bi vsestransko zadovoljil. Prav to nam narekuje da je potrebno premiskemu sistemu posvetiti veliko časa in študija.

Kakšni pokazatelji naj služijo kot osnova za premiranje?

Kot osnova za premiranje naj služi tisti pokazatelj, s katerim lahko merimo uspeh določenega dela, ki ga hočemo premirati. Ekonomski uspeh podjetja v celoti se lahko meri z uresničenjem naslednjih pokazateljev:

a) pokazatelj ekonomičnosti: to je s čim manjšimi stroški ustvariti čim večjo ekonomsko vrednost;

b) pokazatelj rentabilnosti: to je s čim manjšim angažiranjem osnovnih in obratnih sredstev ustvariti čim večjo novo vrednost;

c) pokazatelj storilnosti dela: to je s čim manjšo angažirano delovno silo ustvariti čim večji obseg proizvodnje.

Sistem premiranja naj bo torej postavljen na osnovi izpolnjevanja teh pokazateljev. Če bi vzeli za osnovo vse tri pokazatelje, potem moramo odrediti tudi medsebojne vrednostne odnose in značaj teh pokazateljev. Vemo pa, da je določitev pravih odnosov med temi pokazatelji zelo delikatna naloga, ker se ti pokazatelji med seboj prelivajo in je težko najti njihovo pravo razmejitev. Na drugi strani pa vemo, da se pokazatelj poslovanja in pokazatelj proizvodnosti dela vključujeta indirektno v pokazatelj ekonomičnosti poslovanja. Če s tega vidika analiziramo te pokazatelje, pridemo do naslednjih ugotovitev:

Vemo, da gredo obresti na osnovna sredstva, obratna sredstva in amortizacija v polno lastno ceno proizvodnje, zato se z zmanjšanjem teh elementov povečuje rentabilnost poslovanja in znižuje polna lastna ceno proizvodnje. Z druge strani pa, v kolikor se poveča obseg proizvodnje, se poveča tudi skupna masa znižanja polne lastne cene. Temu sledi, da je stimuliranje na zmanjšanje polne lastne cene v danem trenutku tudi stimuliranje rentabilnosti poslovanja. Zopet: če nek določeni obseg proizvodnje ustvarimo z manjšo delovno silo, povečujemo proizvodnost dela ter v istem trenutku zopet znižujemo polno lastno ceno, ker znižujemo stroške plač na enoto proizvodov. Vse to nas z ozirom na ocenjevanje uspehov poslovanja in premiranja vodi do zaključka, da se lahko v celoti naslonimo na pokazatelj znižanja standardne polne lastne cene proizvodnje.

Če postavljamo sistem premiranja na bazo polne lastne cene, potem se ta cena odredi na ta način da normative dela in materiala ovrednotimo po določenih vrednostih, ki ostanejo nespremenjene do konca poslovnega leta. S temi vrednotami sestavljamo tudi obračun-

ske kalkulacije. Cene so planske odnosno tiste, s katerimi je bil izračunan družbeni plan v letošnjem letu. Obračun po teh standardnih cenah je zato nujen, da se izključi vpliv raznih zunanjih objektivnih sprememb, ki niso rezultat poslovanja podjetja (spremembe cen na trgu) in da se s pomočjo standardne cene dobi objektivno merilo za uspehe posameznih objektov za premiranje.

Vrednost materiala določimo na temelju standardne cene v začetku poslovnega leta in velja skozi vse leto. Plače določamo na osnovi tarifnih postavk, režijski stroški pa naj vsebujejo samo tiste stroške, ki so odvisni od poslovanja dotičnega obrata, pogona oddelka itd. pri tem pa pazimo, da jih ne povečujemo z drugimi stroški, razdeljenimi po ključu. Upravno-prodajna režija pri taki osnovi premiranja ne bo zajeta v standardni ceni pogona, obrata oddelka itd., temveč se ta razbije le na tiste oddelke, ki povzročajo stroške: nabavna služba, prodajna služba, računovodstvo, tajništvo itd. Ti stroški naj tvorijo standardno ceno teh oddelkov. Vsekakor pa morajo biti stroški: obresti na osnovna in obratna sredstva, ter amortizacija, zajeti v standardni ceni vsakega pogona odn. oddelka v podjetju. Ker poznamo osnovna sredstva vsakega pogona odnosno oddelka, ni težko ugotoviti tudi obresti na obratna sredstva, ker imamo pri vsakem obratu, pogonu, oddelku obratna sredstva v obliki zalog in nedovršene proizvodnje. Obresti na obratna sredstva v zalogah gotovih izdelkov, naj zajame standardna ceno prodajne službe, dočim bi obresti na obratna sredstva zalog reprodukcijskega materiala zajele standardno ceno skladiščne službe. Izdelek prehodne faze odnosno polproizvodnje drugih pogonov naj zajame standardna cena tistega pogona, ki jo predeluje.

Kadar ugotovljamo polno lastno ceno posameznih oddelkov bi bilo potrebno v obračunsko kalkulacijo uvesti še en element, in sicer penale. Penali predstavljajo stroške, ki ga en obrat odnosno oddelak plača drugemu, v kolikor medsebojno ne izvršujejo svojih obveznosti. Vsak gospodarsko obračunski pogon je obravnavati kot podjetje. Pogon sprejema usluge drugih pogonov, n. pr. material od nabavne službe, polproizvode od drugih pogonov, evidenco in obračun rezultata dela od računovodstva, prav tako pa nudi svoje usluge drugim pogonom. Zato je nujno potrebno, da se vsak gospodarsko računski pogon obveže na najboljše izvrševanje svojih uslug. Skoda, ki nastane zaradi slabega poslovanja pogona v drugem pogonu, se mora nadomestiti s penali. Zato je potrebno, da se odnosi med pogoni odnosno obrati, vskladijo v pravih podjetja in z medsebojnimi dogovori. Ti dogovori med njimi morajo zajeti vse elemente, kot pogodba med dvema gospodarskima organizacijama. Obsegati mora predvsem količino uslug, rok izvršitve uslug, kvalitete, standardno ceno, penale in razne ostale pogoje. S pravili podjetja se lahko predvidi način reševanja sporov v zvezi z medsebojnimi uslugami, ki jih naj rešuje interna arbitraža, ki bi bila v sestavu delavskega sveta.

Uspeh gospodarsko računsko samostojnih enot v podjetju se odredi na osnovi znižanja standardne cene. Zato je potrebno zagotoviti potrebno evidenco stvarnih stroškov. Ta problem pa ni težak, ker imamo itak že izdelane predkalkulacije na drugi strani pa obratovno knjigovodstvo, ki izdeluje obračunske kalkulacije.

Razen proizvodnih pogonov se na gospodarski račun podjetja prenesejo lahko vsi oddelki v podjetju. Nabavna in skladiščna služba materiala oskrbuje celotno podjetje z materialom, tako da se zagotovi nemoten potek proizvodnje. Skuša nabavljati material po najnižjih cenah, proizvodnji oskrbuje surovine in drži malenkostne zaloge ter tako angažira najmanj obratnih sredstev. Že iz teh dejstev vidimo, da je možno nabavno in skladiščno službo poživiti s premiranjem na osno-

vi izračuna uspehov, doseženih po gornjih osnovah. V standardni ceni uslug nabavne službe ne bo zajeta vrednost materiala, kate-rega nabavna služba nabavlja, ker gre ta material v nabavno ceno posameznih obratov. Predvideva se, da bo nabavna služba nabavo materiala izvršila v okviru standardnih cen in bi odstopanja od teh cen šla na zvišanje ali znižanje standardne cene uslug nabavne službe. Prav tako lahko nabavno službo vezemo na penale, v kolikor ne izvrši nabavo materiala v pravem času, ker so oddelki zaradi tega oškodovani.

Prodajna služba ima v glavnem nalogo, da s prodajo doseže najvišjo prodajno ceno, da ustvari čim večji obseg prodaje, odnosno da ima čim manjšo zalogo izdelkov. Razlika med prodajno ceno, ki je določena po predkalkulaciji in prodajno ceno, doseženo na trgu, mora služiti za stimuliranje prodajne službe. Iz teh vidikov je tudi prodajna služba račun-čunska enota, ki jo je možno nagradjevati za dosežene uspehe.

Računska služba ima v glavnem nalogo, da pravočasno in v določenih rokih zagotovi evidenco in obračun vseh pokazateljev podjetja v celoti in posameznih gospodarskih računskih enot, nadalje da zagotovi pravilno finančno poslovanje podjetja ter z ostalimi pokazatelji odkriva pomanjkljivosti in uspehe podjetja v celoti ter posameznih oddelkov. Za zamude in nepopolno evidenco ter obračun mora računovodstvo prav tako plačati penale oškodovanemu, a za popolna in pravočasno podana poročila pa prejemati nagrade.

Iz gornjega pojasnila vidimo, da je polna lastna cena tisti osnovni pokazatelj, s katerim merimo uspehe in neuspehe vseh oddelkov v podjetju. Iz tega sledi, da je najidealnejše, da bi se premirala delovna mesta v podjetju, na osnovi česar bi bil vsak delavec in uslužbenec zainteresiran na znižanju polne lastne cene. Če delavec ni premiran za znižanje polne lastne cene, potem je on zainteresiran samo za doseg čim večjega delovnega učinka, pri čemer pa se ne bo boril za doseg boljšega finančnega uspeha svojega oddelka. V tej borbi pa se lahko zgodi, da bo delavec stremel iz stroja odnosno naprave izvleči več kot tehnično sme. Stroji in naprave bodo zaradi tega imeli več popravil, zopet v cilju, da doseže čim večji učinek, delavec ne bo štedil z materialom, prav tako ne bo zainteresiran na štednji ostale energije.

Ker so pokazatelji, ki so bili potrebni za premiranje vsakega delovnega mesta zahtevali ogromni predštudij, je določeno, da se ostali del dobička, ki ostane potem, ko so bile izplačane premije, deli na vse ostale delavce ter se jih tako stimulira.

Kakšne osnove ima naš letošnji premijski pravilnik?

Od celotnega dobička za povečanje plač nad tarifno postavko je določeno, da se bo 40 % tega dobička uporabilo za premiranje. Kot merilo za uspeh v določeni obračunski dobi pa so postavljena naslednja merila:

1. Uspeh proizvodnje na celotni proizvodni plan podjetja — količinsko (na osnovi operativnih mesečnih planov);
2. Prihranki na materialni osnovi.
3. Kvaliteta proizvodov.
4. Ekonomičnost poslovanja.

Z ozirom na ta merila je bila določena premijska osnova, ki je stalen činitelj in se giblje v višini od 8 do 24 % vrednosti na osnovno plačo premiranca. Ta premijska osnova pa je gibljiva z ozirom na dosežene uspehe po gornjih merilih in je premija lahko večja ali manjša od osnove ali pa sploh ni plačljiva. Pri upravičenosti na teh premijah se je v glavnem upoštevalo tiste člane delovnih mest imajo možnost vplivati na zmanjšanje stroškov proizvodnje, na boljšo kakovost proizvodov, to je, da je od njihovega dela v večji ali manjši meri odvisna ekonomičnost, rentabilnost in storilnost dela celotnega podjetja.

Na tej osnovi je določeno, da imajo pravico na premije pod določenimi pogoji vodilni

uslužbeni podjetja, vodilni tehnični uslužbeni ter ostali tehnični uslužbeni v proizvodnji, kot ves ostali tehnični nadzor, delovodje itd.

Kot že omenjeno, je premijska osnova gibljiva ter je odvisna od doseženega skupnega faktorja. Faktor pa je lahko večji ali manjši od 1. Če pogledamo posamezne faktorje obračunavanja za premiranje, vidimo, da je faktor količinskega uspeha lahko naslednji:

Pri izpolnitvi proizvodnega plana 100 % je faktor 1 in raste 2-krat hitreje pri dviganju proizvodnje.

Plan dosežen: faktor:

90 %	0,60
95 %	0,75
100 %	1,00
102 %	1,04 itd.

Faktor materialnih prihrankov se izračuna po določeni formuli ter je za prihranke do 2 % faktor 1:3, do 6 % je faktor 1,6, za prihranke nad 6 % je faktor 1, za prihranke nad 15 % je faktor 0, ker se smatra, da so normativni materiala nepravilni.

Faktor kvalitete se izračuna na osnovi reklamiranih količin proizvodov, ki pa je vedno manjši od 1.

Faktor ekonomskega učinka se izračuna na osnovi znižanja polne lastne cene in je večji od 1.

Po določeni obračunski dobi se na osnovi teh faktorjev merijo uspehi posameznih pogonov odnosno oddelkov ter se za vsak tak pogon izračuna skupni faktor na ta način, da se izračunani faktorji po gornjih merilih medsebojno pomnožijo. S tako doseženim skupnim faktorjem se pomnoži premijska osnova in dobimo višino izplačljive premije.

N. pr.: V določeni obračunski dobi so bili doseženi naslednji faktorji:

Proizvodni plan dosežen z 90 %	: faktor 0,60
Prihranek na materialu 2 %	: faktor 1,30
Reklamacije 3 %	: faktor 0,80
Znižanje polne lastne cene 3 %	: faktor 1,08

Skupni faktor v tej obračunski dobi je: 0,60 · 1,30 · 0,80 · 1,08 = 0,65. Premiranec ima 18 % osnovo. Osnovna plača 15.000 din. 18 % od 15.000 je 2.700 din. Premijska osnova je 2.700 din in ta se pomnoži s skupnim faktorjem 0,65, kar da 1.115 din izplačljive premije.

Pri obračunavanju premij posameznih

obratov pa se ta premija lahko zviša ali tudi zmanjša s tako imenovanim faktorjem varnosti dela. Ta faktor je izračunan na osnovi gibanja nesreč v določenih obratih. Čim manjše število nesreč, tem boljša je premija, čim večje število nesreč, tem manjša je premija. Pri sestavi tega faktorja se je z ozirom na lanske leto statistično poročilo nezgod v posameznih obratih določilo število nezgod, ki ki se v posameznih obratih smatra kot normalno število. Za vsako zmanjšanje števila nezgod se premijski faktor zviša za toliko desetin, kolikor je število nezgod nad določenim številom nezgod.

Gornja merila veljajo za vse oddelke in obrate, razen topilnice surovega cinka in finega cinka ter obrata Na-hidrosulfida. Pri njih je določen premijski sistem na ta način, da se premira pri Na-hidrosulfitu doseženo količino proizvoda, v topilnicah pa doseženi izplen. Tako je doseženih 251 kg Na-hidrosulfita že premiranih. Torej za doseženih 250 kg se ne plača premija, za vsak nadaljnji doseženi kilogram pa se plača premija 10 din za kilogram. Šarže in teže registrira laboratorij na bazi produkta z 90 % Na₂S₂O₃. Pri doseženih 270 kg se plača za vsak nadaljnji kilogram 15 din. V premije je vključen ves delovni kolektiv Na-hidrosulfita.

V topilnici se izračuna premija na osnovi doseženega izplena. Za doseženi izplen 82,9 se ne izplačuje premije. Za doseženi izplen 83 % je stimulaturna premija 10 % od osnovne plače na posamezna delovna mesta. Premija raste sorazmerno za dviganjem stopnje izplena, in sicer od 83,1 do 83,9 % izplena se premijska osnova 10 % pomnoži s faktorji z 1,01 do 1,09, od 84 do 84,9 je premijska osnova 12 % na osnovno plačo in se pomnoži s faktorji 1,01 do 1,09; od 85 do 85,9 je premijska osnova 15 % na osnovno plačo in se pomnoži s faktorji 1,01 do 1,09; za doseženih 86 % izplena se izplača premija v višini 18 % na osnovno plačo posameznih delovnih mest pri doseženih 87 % se izplača 20 % premij na osnovno plačo.

Naš prvi premijski pravilnik je začetek novega nagrajevanja članov delovnega kolektiva, ki v določeni obračunski dobi dosegajo določene uspehe, merjene po tem pravilniku. Razumljivo je, da je pravilnik treba praktično izpopolnjevati, da bo dosegel takšen obseg, ki bo dal možnost premiranja vsakega uspešnega delavca ali uslužbenca.

potrebno mnogo dela za usposabljanje, če si bomo hoteli priboriti častno mesto na prvenstvu.

Za to prvenstvo nam je potrebna velika izbira kvalitetnih kegljačev. Zato moramo število našega članstva povečati.

Vabimo vse člane našega kolektiva, ki imajo veselje do kegljanja, da se vključijo v članstvo naše sekcije. Prijave sprejema tovariš Mišura v valjarni. Lahko pa se javite tudi vsako sredo od 16. do 19. ure na kegljišču Kladivarja pri gostilni Branibor, kjer so v tem času treningi.

Veranič.

Lep uspeh Mišure v Mariboru

V dneh od 4. do 16. aprila je bil Mariboru polfinalni šahovski turnir za prvenstvo LRS, na katerem je med 14 udeleženci iz vse Slovenije igral tudi naš član Andrej Mišura. Z odlično igro se je Mišura plasiral na drugo mesto za zmagovalcem mojstrom Longerm. Mišura je poleg Krulca (Maribor) ostal edini neporaženi udeleženec turnirja.

Na turnirju so poleg mojstra Longera igrali še trije mojstrski kandidati, proti katerim je Mišura v dveh partijah zmagal. Z odlično igro je premagal tudi mojstra Longera. Vsi ostali udeleženci so imeli I. kategorijo. Drugo mesto v tako močni konkurenci je doslej največji uspeh Mišure, je pa tudi uspeh za celjski šah. Drugi zastopnik Celja Draksler je bil manj uspešen in je delil deseto do dvanajsto mesto.

Prvi štirje igralci imajo pravico igrati na finalnem turnirju za prvenstvo LRS. Ta turnir bo gotovo za Mišuro trd oreh, saj bodo na njem igrali vsi slovenski mojstri in ostali najboljši igralci. V kolikor se bo Mišura tega turnirja udeležil, mu želimo, da vsaj delno ponovi uspeh iz Maribora.

TURNIR ZA PRVENSTVO CINKARNE

Turnir za prvenstvo Cinkarne je bil zaključen v mesecu aprilu. Izid je bil naslednji: Prvo mesto je osvojil Mišura z 9 in pol točkami, drugi in tretji Snajder ter inž. Pipuš, četrti Dečko, peti Jančič, šesti in sedmi Trojak ter Mihelič, osmi in deveti Lebič ter Marcius, deseti Kisovec in enajsti Persolja.

SINDIKALNO TEKMOVANJE

Na letošnjem sindikalnem tekmovanju so sodelovala samo štiri sindikalna moštva. Prvo mesto je osvojilo moštvo sindikata uslužbenec državnih ustanov, sledijo Cinkarna, Beton in Industrijska kovinarska šola.

Naše moštvo je odigralo svoje tekme tako: Cinkarna — Industrijska kovinarska šola 5 : 1, Cinkarna — Beton 4 in pol : 1 in pol, Sindikat uslužbenec državnih ustanov — Cinkarna 4 : 2.

V okviru prireditve v čast 10. obletnice osvoboditve je bila odigrana med Cinkarno in OLO šahovska tekma, v kateri je nastopilo naše drugo moštvo. Zmagal je OLO s 5 : 1.

BRZOTURNIRJI

Odigrana sta bila dva brzoturnirja za prvenstvo v mesecu marcu in aprilu. Izid je bil naslednji: v marcu je zmagal inž. Pipuš, sledijo Snajder, Koklič ml., Marjanovič ml., Trojak, Dečko, Jančič in Lebič. — V mesecu aprilu sta delila prvo in drugo mesto Snajder in Trojak, sledijo inž. Pipuš, Jančič, Persolja, Lebič in Koklič.

Naloge fizikurnega odbora

Razni nastopi naših športnih sekcij v zadnjem času so nam dokaz, da je športno življenje v našem kolektivu ponovno zaživelo.

V kolektivu, kakor je naš, se ni lahko boriti za vključevanje delavcev v razne športne panoge, ker je v njem še mnogo starega mišljenja, češ, saj fizičnemu delavcu šport ni potreben.

Delo delavca v naši tovarni — pod pogoji, ki vladajo z ozirom na težo dela in druge zdravju škodljive vplive — nam mora dati misliti. Prav tako ne moremo preko življenja našega delavca po delovnem času.

Naše geslo mora biti: »Manj bolnišnic — več športa in zdravja našim ljudem!«

Svoje delo moramo usmeriti predvsem med mladino, saj imamo v podjetju 350 mladincev in mladink. Naša naloga je vključiti vse v naše športne sekcije in jih tako odtegniti škodljivim vplivom, ki jim podlegajo v privatnem življenju.

Na zadnji seji športnega odbora je bilo sklenjeno, da bo sklican sestanek z vsemi mladinci, na katerem naj bi se odkrito pogovorili. Mi starejši bi radi spoznali njihovo miselnost, spoznali bi radi, kje so vzroki za neaktivnost naše mladine. Saj je število mladincev v posameznih sekcijah minimalno.

OSS je razpisal tekmovanje, ki bo trajalo vse do 29. novembra. V sklopu tega tekmovanja je tudi športna dejavnost. Zato je naša naloga, da ob priliki tega tekmovanja vključimo našo mladino.

Športna dejavnost pa ima še eno pomembno nalogo — zblíževanje in medsebojno spoznavanje kolektivov, k čemer lahko v največji meri pripomorejo športna srečanja.

Da bo v bodoče delo vseh sekcij bolj načrtno usmerjeno, bo izdelal športni odbor pravila, s katerimi bo delo posameznih sekcij koordinirano.

Športni odbor želi v bodoče, da bi prinašal »Cinkarnar« več športnih poročil o delu naših sekcij, tako da bo sleherni član našega kolektiva upoznan z našim delom.

Stajner.

Vesti iz kegljaške sekcije Cinkarne

Ob pričetku tega meseca je delo naše kegljaške sekcije ponovno oživelo. Na pobudo požrtvovalnega predsednika tovariša Mišura smo pričeli s ponovnimi treningi na kegljišču Kladivarja.

Sekcija se je v dvoboju pomerila s člani sindikata državnih ustanov in premagala to ekipo z razliko 30 lesov. Rezultat: Cinkarna 182 lesov, ustanove 152 lesov.

Na tem tekmovanju so našo sekcijo zastopali naslednji tovariši: Snajder, Macuh, Jančič, Veranič, Mišura in Goljat.

Sekcija se bo v tekočem letu udeležila več tekmovanj v okviru razpisa Okrajnega sindikalnega sveta Celje za prvenstvo sindikalnih podružnic. Ker se bomo na teh tekmovanjih srečavali s kvalitetnimi ekipami, bo

ZAHVALA

Vsem, ki so spremili mojega očeta na zadnji poti, kakor tudi upravi in sindikalni podružnici, se iskreno zahvaljujem.

Slamenik Stanko